

Др Никола Ивковић, доцент
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу
ORCID: 0000-0002-9064-8702

Прегледни научни рад
УДК: 004:341.947(497.11)
DOI: <https://doi.org/10.46793/7623-154.2011>

ДИГИТАЛНО ДОБА УСЛУГА И НАДРИПИСАРСТВО - СОЦИОЛОШКИ АСПЕКТ*

Резиме

Радом се анализира шири појам надриписарства у контексту дигиталног доба. Истиче се теза да надриписарство има широку конотацију и да представља својеврсни друштвени феномен. Овакав феномен не само да утиче на пружање услуга, већ на најшире културолошке обрасце. Поред низа услуга које се пружају и редефинишу у дигитално доба услуге из области права које се пружају у дигитално доба, такође су део промена. Спектар ових услуга је разноврстан и обухвата различита правна поља. Развој вештачке интелигенције такође је повећао спектар ових услуга које су доступне грађанима преко разноврсних апликација. Ипак, позитивним правом Р. Србије постоје ограничења када су правне услуге у питању. Указујући на везу између правних услуга које уз неовлашћено вршење чине биће кривичног дела и феномена надриписарства као друштвене појаве, указује се на потребе редефинисања посматрања, измену норми и приступа у складу са будућим тенденцијама.

Кључне речи: дигитализација, адвокатура, надриписарство, вештачка интелигенција

1. Увод

Развој интернета и дигиталних формата услуга, различитог типа, у великој мери је утицао и на пружање правних услуга. Правне услуге које се једним делом налазе у домену ексклузивитета адвокатске службе, такође се налазе под разноврсним утицајима дигиталних изазова. Брзина промена најширих културних образаца утиче и на промене које се дешавају у домену адвокатске

* Рад је резултат научноистраживачког рада аутора у оквиру Програма истраживања Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за 2025. годину, који се финансира из средстава Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

службе. С тим у вези, анализа кривичног дела надриписарства у смислу кажњивог, неовлашћеног и уз накнаду бављења адвокатском службом, мора имати шири опсег посматрања. Узимајући ово кривично дело као пример ова анализа, би требало да укаже на шири контекст дигиталне културе која једним делом обухвата и неовлашћено пружање правне помоћи. Овај рад, поред социолошке и позитивно правне димензије, има за циљ да укаже на аномалије дигиталних формата. Изражавање мишљења о темама које у ширем смислу представљају биће кривичног дела надриписарства али нису инкриминисане због недостатка елемената (континуирано бављење, уз накнаду...), важан су аспект разумевања шире структуре кривичног дела. Циљ истраживања стога је шири приказ надриписарства као социолошке, а не уско посматрано кривичноправне појаве. Ово не искључује посматрање и других видова надрипрофесија као што су именоване и препознате, надрилекарство, надриапотекарство у другим системима и шире. Ка овако постављеном циљу потребно је изнети и упоредно правну анализу окружења и примере европске праксе. Такође неопходно је указати и на англоамерички доктрину и праксу источног света као приступе који предлажу другачија решења.

Дилема коју би требало разрешити овим истраживањем јесте предлог правог приступа у ширем разумевању, дигиталних формата, друштвених мрежа и с тим у вези специфичности позива адвокатске службе и значаја права. Да ли је могуће остварити идеале утемељене законским и подзаконским актима адвокатске службе, или применити норме и санкције кривично правног одређења надриписарства? Да ли дигитално доба са собом носи и могућност разрешавања ових дилема или је неопходно вршити измене постојећег оквира у складу са динамиком друштвених односа? На ова и слична питања, није једноставно формулисати прецизне одговоре и успоставити јасну методологију која би одговарала мултидисциплинарном опсегу посматрања. Ипак, разумевање постојећег оквира, позитивноправног и социолошког у великој мери може предложити пут разумевању комплексног друштвеног и правног питања.

Посебна кривична дела, именована као дела против правосуђа, стога су прва станица упознавања питања од значаја за разумевање области дозвољеног и забрањеног у оквирима пружања услуга из домена адвокатске службе. У исто време она су и путоказ ширег аспекта дигиталног поимања социолошког аспекта надриписарства као појаве. Као посебан друштвени феномен, надриписарство има важну друштвену улогу. Анализе понашања и потенцијалне опасности активности на друштвеним мрежама пут су разумевању опасности технологија које надлазе.

2. Надриписарство, социолошка и позитивноправна одредница

Одговор на питање о појму и елементима надриписарства зависи од система који посматрамо. Наш законодавац, посебним делом законика, именује

Дела против правосуђа, па на тај начин утврђује низ дела која угрожавају правосудни систем. Једно од таквих дела је и надриписарство. Члан 342. Кривичног законика дефинише да се под надриписаром сматра онај "ко неовлашћено и уз накнаду пружа правну помоћ" и за то се има казнити новчано или казном од две године затвора.¹ Посматрајући регион, може се лако утврдити да компаративни приступ даје исте резултате. Ипак, у Р. Хрватској за ово кривично дело је новим законским решењем смањена санкција. За онога "тко се неовлашћено бави пружањем правне помоћи уз наплату, казниће се казном затвора до шест месеци."² Интенција законодавца ка мањој казни можда је и подстакнута анализом судске праксе.

Анализирајућу доступну судску праксу, пресудом Уставног суда Р. Србије којом је одбијена уставна жалба, може се утврдити опсег санкција за ово кривично дело.³ Санкција од 30.000 динара и у контексту времена када је изречена, ниска је новчана казна за кривично дело које се ставља на терет. Однос између минимума и максимума овде је постављен веома широко, стога не може да чуди намера законодавца да у упоредном праву смањи санкцију. Ипак, овако одређена санкција у пракси судства може да укаже на то да правосудни органи не схватају ово дело као дело које заиста може да угрози правосуђе. Овај позитивно прави став, не одражава и социолошку димензију проблема.

Надриписарство, има и ширу социолошку димензију која је постала својеврсни друштвени феномен. Овај феномен јасније се приказује тек од појаве дигиталних формата и могућности изражавања мишљења путем различитих платформи. Ово се посебно односи на друштвене мреже. Иако само кривично дело задире у суштину процеса улоге државе у смислу судске власти и стога је јако важно, шире посматрање доприноси и ширем угрожавању друштвене заједнице. Могућност изражавања мишљења, савета и формулисање предлога, па и лажних обавештења и вести, задире у саму срж друштвене заједнице. Иако шире везан са самим кривичним делом, феномен надриписарства ипак има дубоку суштинску повезаност. Благо санкционисање и редеофинисање кривичног дела надриписарства у упоредном праву подстиче и шири друштвени феномен.

Зато је за саму анализу феномена неопходно уочити ближе биће самог кривичног дела. Цитирано законско одређење ипак не доприноси прецизном сагледавању законског појма надриписарства. За ближи увид у биће кривичног дела потребна је хронолошка и емпиријска анализа. На почетку је добро истаћи

¹ Кривични законик Републике Србије (Сл. гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019 и 94/2024).

² Кривични законик Републике Хрватске - члан 313. (Народне новине, бр. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 152/22, 36/24 прочишћени текст НН).

³ Одлука Уставног суда РС, бр. 1313/09 (<https://sirius.rs/cyt/praksa/8pKrHw>).

две важне напомена. Прво, да се о овом кривичном делу јако мало пише и анализира у оквиру штурих коментара и расправа и друго, да се оно јако ретко процесуира, па нема развијене судске праксе.⁴ Правна и социолошка доктрина готово да не посећују пажњу овом феномену. Упоредно правно, радови анализа ове теме јако су ретки. Ипак, све више социолошких анализа посвећује пажњу феномену интеракције и негативних конотација у дигиталном формату. Ова истраживања од великог су значаја и за правне и правно социолошке анализе. Судска пракса такође није развијена. Правне базе нуде органичене ресурсе пресуда чији су предмет обележја или само кривично дело. Све ово додатно отежава анализу, пошто поред теоријске недостаје и практични аспект који би био подложен коментарима.

Како се у малобројној доктрини наводи, четири су основна обележја бића кривичног дела. Прво да се ради о пружању правне помоћи. Друго, да се ово пружање правне помоћи врши неовлашћено. Треће, да постоји елемент бављења. Четврто, да све ово прати и користољубље, односно да се ради уз накнаду.⁵ Прва два елемента су једноставно за утврђивање и она се односе на опсег надлежности адвокатске службе. Онај ко врши ове послове, а не испуњава формалне услове за то врши ово кривично дело. Посебно се у овом смислу издваја услов који је прописан општим актима којима се уређује област адвокатуре, а то су адвокатски испит и етичке смернице. Код елемента бављења кључ је у континуитету. Онај ко једном пружи услугу која је инкриминисана не може бити санкционисан за ово кривично дело. Неопходно је да се ово врши у виду занимања, или у дужем временском периоду. На крају, неопходни услов је и користољубље. За неовлашћено вршење правне помоћи мора се добити одређена корист. Корист може бити новчана или неновчана, али је важан елемент користољубља. Онај ко ово врши без намере да оствари корист, такође не може бити санкционисан. На основу прегледа елемената који чине позитивноправни појам надриписарства јасно је да ово није једноставно доказиво кривично дело. Управо ово даје додатно оправдање утврђивање шире социолошке структуре појма која угрожава друштвену заједницу.

3. Упоредно правни приказ - Европа

У упоредном праву разматрање питања о надриписарству или неовлашћеном пружању правне помоћи, није једноставно целовито сагледати. Општи утисак је да прегледом важеће нормативе у Р. Србији важе строжије казне него у другим деловима Европе. Пример је већ предочен преко анализе нормативе суседне Р. Хрватске. У ближе упоредном праву нису познати

⁴ Калаба, Д., Кривично дело надриписарство (чл. 342. КЗ)- Законодавно решење, дилеме, судска пракса, Гласник Адвокатске коморе Војводине, часопис за правну терорију и праксу, год. LXXXIX, књ, 77, бр. 9-12/2017, стр. 494

⁵ Исто, стр. 495.

примери казне затвора у максимуму од две године. У упоредним системима, питања која чине шири опсег овог кривичног или у неким системима прекршајног дела биће од значаја како се дигиталне услуге и технологије буду шириле.

Примера ради у Европи су разматрања развоја адвокатуре и адекватног пружања правних услуга оптерећена питањима наднационалног оквира, који је последица удруживања у ЕУ и питањима технолошких утицаја на људска права.⁶ Посебно се истиче да адвокати имају улогу у остваривању правде и утицаја на адекватни ниво примене права. На тај начин се истиче и посебна улога и оспособљеност коју адвокати имају у односу на неадвокате. Положај адвокатуре како је истакнуто више пута и јесте један посебан ниво односа који би ова служба требало да има у оквирима функционисања правосудног система.

У Немачкој казне су, имајући у виду сам опис противправног поступања, благе. Норме којима се уређује ово питање предвиђају само прекршајну одговорност и прекршајне казне, које се крећу у минималним новчаним казнама.⁷ Ипак, овако ниске казне по ставовима доктрине и заинтересованих страна нису адекватне за системско посматрање. Стога се све чешће чују идеје да би требало ревидирати казнену политику. Поред казнене и само схватање суштине идеје требало би бити измењено. У том циљу већ се воде стручне дискусије и предлози који би требало да воде ка изменама и поопштравању санкција.⁸

Оно што недостаје на нивоу Европе јесу стручне расправе и дискусије на ову и тему генералног развоја адвокатуре. Питање адвокатуре и највећем делу зависи од владајућих елита адвокатских представничких тела и односа са јавним властима и политичким факторима. Ово би требало да служи као путоказ и на нивоу Р. Србије, да више пажње и јавних расправа се организује и спроведе о питањима значајним за будућност адвокатуре. Предлози и измене које би ишле у правцу јаснијег регулисања пружања правне помоћи и саветодавних елемената могу бити од великог значаја и за шири феномен надриписарства које је свакако у вези са другим видовима неовлашћеног вршења позива или службе.

Питања вештачке интелигенције тек ће отворити разматрања о питањима нестручних савета и важних занимања. Податак о грешкама које врше најпопуларнији алати вештачке интелигенције изазивају велику бригу.⁹ Најаве ограничења пружања ове врсте услуга и могућности не улива додатно поверење. Уз минималне ревизије питања из области које су до сада биле

⁶ Pittori, S., The Role of the Legal Profession in Europe, *Copernican Journal of Law*, No. 2/2025, pp. 71-81, doi: <https://doi.org/10.71042/CJL01202505>

⁷ Rsw.beck.de/: https://rsw.beck.de/aktuell/daily/meldung/detail/bundesjustizministerium-will-aufsicht-bei-rechtsdienstleistungen-staerken?utm_source=chatgpt.com приступљено: 01.11.2025.

⁸ Исто.

⁹ Ђорђевић, С., Матић, Д., Право у мрежи вештачке интелигенције, Крагујевац, 2025, стр. 175.

ограничене могући су одговори на питања од значаја. У том смислу, развојем ВИ која неумитно тече, значај разумевања надриписарства на тлу Европе биће још значајнији ако имамо у виду да контролу овог технолошког напретка врше други делови света.

4. Англоамеричка доктрина

Ни у оквиру англоамеричког правног система доктрина не посвећује много пажње питањима неовлашћеног вршења правне помоћи. Одлике мишљења на основу доступне литературе су флексибилнији приступ надриписарству. У једној од публикација посебно се истиче се да су САД и изграђене на помоћи у правним пословима од стране лица која нису адвокати.¹⁰ Управо је једна од одлика оснивања нове државе и било супротстављање ауторитетима круне и једноставнији начин друштвеног живота. Ипак, XX век по ауторима, изнедрио је нешто другачија решења. Као преломна година, која је обележена праксом суда у Њујорку, посебно се истиче 1919. Пресудом суда забрањено је нотарима да припремају правне документе за особе које нису адвокати. Имајући у виду значај судске праксе и судских прецедената, јасно је да је ова одлука имала ширу конотацију.¹¹

Са друштвено политичког и социолошког аспекта, године када је донета оваква пресуда у САД, биле су изузетно турбулентне и одликовале су својеврсном кризом која се преливала и на шири контекст професија. Након изласка из Првог светског рата САД су пролазиле кроз турбуленције које су се преносиле и на правосудни систем у целини. Не само на правосудни систем већ и на односе између ширих процесних субјеката и државе. Оваква одлика била је део таквог контекста, кризног времена и ситуације у којој се тежило увођењу правила и реда у фундаменталним областима.

Конкретно посматрајући адвокатуру, ово време обухватило је фазу која се у хронологији посматрање историје развоја САД разуме као друга фаза, у периоду од 1904. до 1938.¹² У то време адвокатура, као професија, стајала је на страни друштвено политичких елита. Након Првог светског рата када су избијали протести радника, адвокатура није била део процеса побуна према, простије речено вишим слојевима друштва. У том смислу би се можда могла разумети и горе поменута пресуда из 1919. године. Као делатност која је била од значаја за државу, адвокатура је уживала и већу заштиту. Посматрајући из

¹⁰ Green, A. B., Why State Courts Should Authorize Nonlawyers to Practice Law, *Fordham Law Review*, vol. 91, No. 4/2023, <https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5986&context=flr> 1252

¹¹ Симић, М., Ђорђевић, С., Матић, Д., Увод у право, Крагујевац 2021, стр. 59.

¹² Brockman, C. N., The History of the American Bar Association: A Bibliographic Essay, *The American Journal of Legal History*, vol. 6, no. 3/1962, pp. 269–85. JSTOR, <https://doi.org/10.2307/844073>. приступљено: 9 Nov. 2025.

данашње перспективе, нотари у Р. Србији, иако је то не само неетички, него и против закона, састављају уговоре о купопродаји непокретности, без икакве последице као делатност која је ослоњена на државу. Век раније ситуација у САД била је дијаметрално другачија.

У ком смислу нам овај пример може помоћи у разумевању питања надриписарства? Једноставни примери показују да однос са државом и елитама диктира и суштинске односе у разумевања шта јесте, а шта није надриписарство (или друге блиске појаве). Историја надриписарства и разумевања овог дела не само кроз кривично законодавство, мора се уочавати у контексту развоја генералне професије и службе адвокатуре.

5. Дигитална трансформација и надриписарство

Дигитално доба допринело је једној новој појави. Могућности да свако у интернет простору коментарише, предлаже, али и даје савете из разноврсних области. У том смислу вест да је у Кини донета забрана јавног коментарисања и предлагања, изазвала је пуно позитивних реакција.¹³ Ипак, пре него што се прокоментарише ова појава која је изазвала опште одушевљење, не само на националном, већ на глобалном простору дигиталних коментара, потребно је изнети претходне напомене које чине правну регулативу усвојену пре него што се појавила вест о овој измени правила у дигиталном простору.

Значајан пропис који се директно везује за наведену тему усвојен је и ступио на снагу 2020. године. Акт под називом *Provision on the Governance of the Online Information Content Ecosystem*.¹⁴ Након тога усвојен је акт под називом *Provisions on Internet User Account Information Management* – објављен 27. јуна 2022, ступа на снагу 1. августа 2022.¹⁵ ова два текста добар су водич ка нечему што још увек није записано у форми документа којим се уређује понашање у дигиталном формату. Оно што је мотивација ка овим анализама, управо јесте најава која се појавила на друштвеним мрежама а која је изазвала веома позитивне реакције самих корисника. Дакле, вест да је источна сила увела ред у дигитални простор изазвала је пуну подршку у нашем простору дигиталних мрежа. (У тренутку писања рада од 184 коментара на друштвеној мрежи *instagram* преко 90% је позитивних)¹⁶

Међутим, иако постоји пуна подршка овим законским правилима, поставља се питање да ли би актери социјалних и других платформи на којима

¹³ Blic.rs <https://www.blic.rs/it/kina-zabranila-influenserima-da-komentarisu-ozbiljne-teme-ako-nemaju-strucne/144c997> приступљено: 05.11.2025.

¹⁴ Office of the central Cyberspace Affairs Commission https://www.cac.gov.cn/2019-12/20/c_1578375159509309.htm?utm приступљено: 05.11.2025.

¹⁵ China Law Translate https://www.chinalawtranslate.com/en/user-account-information/?utm_source=chatgpt.com#gsc.tab=0 приступљено: 05.11.2025.

¹⁶ Инстаграм платформа: <https://www.instagram.com/p/DQypXxNgFUb/?igsh=bGdm dmRzYjI0YXZk> приступљено: 05.11.2025.

је могућа интерактивност били задовољни са другим прописима. Наиме, горе поменути акти садрже и одредбе о контроли и надзору корисника у смислу утврђивања идентитета. Два горе поменута Закона чине суштински основ за ова питања. Поставља се питање да ли би овакво нормирање било прихваћено са оваквим одушевљењем у ЕУ. Последње упутство и упозорење које су изнеле институције САД упозоравају интернет кориснике да је неопходно да воде рачуне о својим подацима на интернет доменима. Наводи се низ информација о којима је потребно водити рачуна, од адресе, године и датума рођења, фотографија, личних бројева итд.¹⁷ Ипак, опасност о којој се мало говори јесте могућност коментарисања, дељења и вођења профила на друштвеним мрежама и генерално дигиталном окружењу под псеудонимом и/или лажним именима.

У својим условима коришћења и пословања популарна друштвена мрежа Х омогућава корисницима да користе поред имена и презимена, псеудониме, бизнис имена или измишљена имена.¹⁸ Оваква решења имају и друге дигиталне платформе чије седиште се налази у САД. На тај начин се, вероватно, подстиче активност корисника ових мрежа и омогућава што слободније и шире деловање. Ипак, по горе изнетим реакцијама на најаве потенцијалног закона у Кини, види се да овај тип решења ипак доноси неки осећај реда и питања ограничења друштвених мрежа. Анонимност на друштвеним мрежама у великој мери део је и контекста коментарисања од страна нестручних и неодговорних лица.

На тај начин враћамо се и на горе изнету најаву из октобра ове године која је изазвала доста реакција, чланака и позитивних импресија. Иако је ова објава дељена у стотинама хиљада само на нашем простору, а на ширем глобалном простору још и више, ова вест је потпуно нетачна. Најава која се односи на 2025. годину, упориште у позитивном праву Кине има од 2022. године и горе поменутог законског оквира. Члан 11 наведеног *Provisions on Internet User Account Information Management* односи се на ову област. На тачно и таксативно наведене области, захтева се регистрација која је обавезна да садржи и потребне квалификације. Области економије, образовања, здравствене неге и права јесу области које су заштићене од нестручног коментарисања.¹⁹

Зашто је ово важно? Поред области које су и код нас заштићене позитивним правом као што су право – надриписарство и здравство – надрилекарство, надриапотекарство, Кина ове области проширују на питања и

¹⁷ United States Attorney's Office / Northern District of Georgia: <https://www.justice.gov/usao-ndga/protecting-yourself-while-using-internet> приступљено: 05.11.2025.

¹⁸ Платформа - X: https://cdn.cms-twigitalassets.com/content/dam/legal-twitter/site-assets/privacy-policy-2023-10-17/en/x-privacy-policy-2023-10_17.pdf#:~:text=You%20can%20also%20choose%20to%20share%20your,either%20your%20real%20name%20or%20a%20pseudonym, приступљено: 05.11.2025.

¹⁹ China Law Translate: https://www.chinalawtranslate.com/en/user-account-information/?utm_source=chatgpt.com#gsc.tab=0 приступљено: 05.11.2025.

економије и образовања што је доста шири приступ и приступ који би требало да буде водич за нашег законодавца.

6. Закључак

Феномен надриписарства у тој мери обухвата друштво и разумевање области услуга у дигиталном формату да га није могуће анализирати и разумети само анализом позитивног права. Општи друштвени контекст могућности које пружају дигиталне технологије и друштвене мреже пружа могућности које нису биле могуће и видљиве у деценијама иза нас. Могућност политичког, стручног, опште друштвеног делања, коментарисања и истицања отвара пандорину кутију нестручних идеја и предлога који могу имати велики утицај на друштвену заједницу. Ова неуређеност која није само спецификум нашег националног простора, чини се има подршку и од стране грађана у циљу уређености. Кратка анализа нетачних најава и промена позитивног оквира технолошког гиганта са истока добра је полазна основа анализе расположења друштвене заједнице ка потреби да се уреди простор дигиталног деловања и посебно друштвених мрежа. Неизвесност коју пружа нестручно бављење темама од значаја за друштвено у јавном смислу прелази оквире нормалности.

Посматрајући Р. Србију, приметно је да позитивни оквир надриписарства и везаних дела (надрилекарство и надриапотекарство) не прати у довољној мери и питање практичне примене. Штура судска пракса адекватан је пример. Казне које иду у распону минималних новчаних казни нису у сагласности са максимално предвиђеном казном од 2 године затвора. Законодавац је имао у виду друштвену опасност од бића овог кривичног дела али пракса не стоји на том становишту. Такође, недовољно поступака јавних расправа и предлога како да се, не само кривично дело, него општи феномен сузбије, велики су проблем за функционисање друштва.

Ако узмемо за пример Н. Р. Кину и наведени позитивни оквир јасно је да правац нормирања може да иде и ка укидању анонимности и ревидирању прописа у области слобода на друштвеним мрежама. Сводећи наведено на простор Р. Србије и друштвена превирања током 2025. године проблематика анонимних и лажних профила који се репрезентују за носиоце идеја, мишљења и предлога на оба пола супротстављених политичких чинилаца приказ су опасности. Лажне вести и ширење нетачних информација и објава без одговорности даје велике могућности угрожавања општих интереса друштвене заједнице. У том смислу треба наћи адекватно позитивно решење које са једне стране не сужава простор слободе деловања и мишљења, али са друге спречава ширење лажи и нестручности које би могле да угрозе темеље друштва. Услуге које имају елементе надриписарства, само су део ширег процеса и феномена који захтева дубинску анализу.

*Nikola Ivković, Ph.D., Assistant Professor
Faculty of Law, University of Kragujevac*

THE DIGITAL AGE OF SERVICES AND UNAUTHORIZED PRACTICE OF LAW - A SOCIOLOGICAL ASPECT

Summary

The paper analyzes the broader concept of unauthorized practice of law in the context of the digital age. The thesis is that unauthorized practice of law has a broader connotation and represents a kind of social phenomenon. This phenomenon not only affects the provision of services, but also the broadest cultural patterns. In addition to the range of services that are provided and redefined in the digital age, there are also legal services that are provided in the digital age and redefined. The spectrum of these services is diverse and encompasses various legal fields. The development of artificial intelligence has also increased the spectrum of these services that are available to citizens through various applications. However, the positive law of the Republic of Serbia has limitations when it comes to legal services. Pointing out the connection between legal services that, when performed without authorization, constitute a criminal offense and the phenomenon of unauthorized practice of law as a social phenomenon, it points to the need to redefine observations, change norms and approaches in accordance with future tendencies

Key words: digitization, lawyering, transcription, artificial intelligence.

Литература

- Brockman, C. N., *The History of the American Bar Association: A Bibliographic Essay*, The American Journal of Legal History, vol. 6, no. 3, 1962, pp. 269–285. JSTOR, <https://doi.org/10.2307/844073>. Accessed 9 Nov. 2025.
- Green, A. B., *Why State Courts Should Authorize Nonlawyers to Practice Law*, Fordham Law Review, vol. 91, No. 4/2023, <https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5986&context=flr> 1252
- Ђорђевић, С., Матић, Д., *Право у мрежи вештачке интелигенције*, Крагујевац, 2025.
- Калаба, Д., *Кривично дело надриписарство (чл. 342. КЗ)- Законодавно решење, дилеме, судска пракса*, Гласник Адвокатске коморе Војводине, часопис за правну терорију и праксу, год. LXXXIX, књ, 77, бр. 9-12/2017.

Pittori, S., *The Role of the Legal Profession in Europe*, Copernican Journal of Law, No. 2/2025, doi: <https://doi.org/10.71042/CJL01202505>

Симић, М., Ђорђевић, С., Матић, Д., *Увод у право*, Крагујевац, 2021.

Кривични законик Републике Србије (Сл. гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019, 94/2024).

Кривични законик Републике Хрватске (Народне новине, бр. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 152/22, 36/24) (прочишћени текст НН).

Одлука Уставног суда РС, бр. 1313/09: <https://sirius.rs/cyr/praksa/8pKrHw>

Rsw.beck.de: https://rsw.beck.de/aktuell/daily/meldung/detail/bundesjustizministerium-will-aufsicht-bei-rechtsdienstleistungen-staerken?utm_source=chatgpt.com

Portal Blic. rs <https://www.blic.rs/it/kina-zabranila-influenserima-da-komentarisu-ozbiljne-teme-ako-nemaju-strucne/144c997>

Office of the central Cyberspace Affairs Commission https://www.cac.gov.cn/2019-12/20/c_1578375159509309.htm?utm

China Law Translate https://www.chinalawtranslate.com/en/user-account-information/?utm_source=chatgpt.com#gsc.tab=0

<https://www.instagram.com/p/DQypXxNgFUb/?igsh=bGdmRzYjI0YXZk>

United States Attorney's Office / Northern District of Georgia <https://www.justice.gov/usao-ndga/protecting-yourself-while-using-internet>

<https://cdn.cms-twdigitalassets.com/content/dam/legal-twitter/site-assets/privacy-policy-2023-10-17/en/x-privacy-policy-2023-10-17.pdf#:~:text=You%20can%20also%20choose%20to%20share%20your,either%20your%20real%20name%20or%20a%20pseudonym>